YASHIL IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№5 (3)

ISSN: 2992-8982

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/

2026

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 2026-yil, may.
3-qism

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir oʻrinbosari:
Karimov Norboy Gʻaniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, Oʻzbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – Oʻzbekiston doʻstlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat Gʻafforovna, pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdugʻaniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Koʻnak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixoʻja oʻgʻli, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin oʻgʻli, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshligʻi
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining oʻrinbosari
Ochilov Farkhod, Oʻzb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshligʻi
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil oʻgʻli, texnika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), katta oʻqituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon oʻgʻli, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor oʻgʻli, TDIU katta oʻqituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:
Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor Genera's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

MUNDARIJA

EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHGA QARATILGAN HAYOTIY TASHABBUSLAR 12
Muxiddin Kalonov

O'ZBEKISTONDA NAQDSIZ TO'LOVLAR ULUSHINING OSHISHI VA PUL MASSASI NAZORATI SAMARADORLIGIGA TA'SIRI 28
Pardayev G'ayrat Jabbor o'g'li

BUXGALTERIYA HISOBINING PAYDO BO'LISHI VA RIVOJLANISHI HISOB SIYOSATINING SHAKLLANISHIDA ASOS SIFATIDA 34
Abduvaxidov Farxod Tuychiyevich

O'ZBEKISTON AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA ICHKI SIFAT NAZORATI STANDARTLARINI RISKKA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH 41
Bobonarova Kamola

SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION-INNOVATSION FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI 47
Azizova Habiba Arslonovna

TADBIRKORLIK SUBYEKTLARIGA RAQAMLI DAVLAT XIZMATLARINI KO'RSATISHNING NAZARIY YONDASHUVLARI 56
Yusupova Dilbar Mirabidovna

КАРБОНОВЫЕ КРЕДИТЫ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ КАК ИНСТРУМЕНТ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА 61
Абдуллаева Зайнаб Руслановна

BUXORO ZINDONI VA BOLO HOVUZ ANSAMBLI MISOLIDA TARIXIY OBIDALARNING BARQAROR TURISTIK SIG'IMI TAHLILI 66
Shodiyeva Moxichehra Shokir qizi, Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li

SOLIQ TIZIMIDA SOLIQ RISKINI BAHOLASH USLUBIYOTI 73
Ravshanjon Azimovich

O'ZBEKISTONDA UMUMIY O'RTA TA'LIM TIZIMI: RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA BUXORO VILOYATI TAHLILI 80
Davidxodjayev Oybek Obidovich

O'ZBEKISTONDA INVESTITSION KREDITLASHLASHNING AMALDAGI HOLATI VA ISTIQBOLLARI 85
Abdurashidova Mohidil Qodir qizi, Karimova A.

IQTISODIYOTNI TRANSFORMATSIYALASH SHAROITIDA DXSH ASOSIDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASHNI BAHOLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH MUAMMOLARI 91
Toxirov Jaxongir Maxmudjon o'g'li

SURXONDARYO VILOYATIDA UY-JOY QURILISHI VA IPOTEKA KREDITLASHNING O'ZARO BOG'LIQLIGI 96
Turopova Nigora Xolmurod qizi, Safarova Dilrabo Baxriddin qizi

ESG INTEGRATION AND GREEN FINANCIAL ANALYSIS: A NEW METHODOLOGICAL APPROACH TO CORPORATE FINANCIAL SUSTAINABILITY 100
Erkin Temirovich Shodiev

THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF TOURISM IN UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ITS DEVELOPMENT 105
Bekmurodov Bakhtiyor Farkhodovich

TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHDA OPTIMALLASHTIRISH ZARURATI VA YO'NALISHLARI 113
Umarov Avzaljon Yodgorali o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

AHOLI ISTE'MOL MADANIYATI VA MILLIY IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI ... 118
Rustamov Sheroz Oblokulovich

ISHLAB CHIQARISH OMILLARINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: KOBB–DOUGLAS MODELI ASOSIDA EKONOMETRIK TAHLIL ... 123
Maxmudov Sobir Xudoyberdiyevich

BARQAROR SHAHARSOZLIK RIVOJLANISHIGA ERISHISHDA QATTIQ CHIQINDILARNI KOMPLEKS BOSHQARISH ... 129
Firas Halawani, Feruza Insavalieva

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РЕАЛИЗАЦИИ НА НАЦИОНАЛЬНОМ УРОВНЕ КЛЮЧЕВЫХ МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ СОГЛАШЕНИЙ, СВЯЗАННЫХ С ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ, В УЗБЕКИСТАНЕ И СОСЕДНИХ СТРАНАХ ... 139
Шафикова Луиза, Ойбек Камилов

ЦИФРОВАЯ ЭКОНОМИКА УЗБЕКИСТАНА: ОЦЕНКА ТЕКУЩЕГО УРОВНЯ И ПОТЕНЦИАЛА РОСТА ... 150
Омонтурдиева Диёра

YER VA SUV RESURSLARINI INTEGRATSIYALASHGAN BOSHQARISHDA DRONLARDAN FOYDALANISH ... 155
Matkarimov Mansur

YASHIL INVESTITSIYALAR BOZORI MEXANIZMINING DASTAKLARI ... 161
Ziyodullayeva Gulasal Akmal qizi

СТРАТЕГИЯ ПРИВЛЕЧЕНИЯ И УДЕРЖАНИЯ ПЕРСОНАЛА ПОСРЕДСТВОМ HR-БРЕНДИНГА: ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ И ПРАКТИКА РЕАЛИЗАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН ... 167
Дониерова Фотимабону Алишер кизи

KAMBAG'ALLIKNI MONETAR VA KO'P O'LCHOVLI BAHOLASH METODOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY O'SISH STRATEGIYALARINI KONSEPTUAL TAKOMILLASHTIRISH ... 173
Sotiboldiyev Asadbek Hasan o'g'li

QURILISH SANOATIDA RESURS TEJAMKOR ISHLAB CHIQARISH TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI ... 179
Utbasarov Doniyorjon Baxtiyorovich

KICHIK BIZNESDA XIZMATLAR SOHASINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI ... 188
Raximov Zafar Komilovich, Mamatazimov Jaloliddin Sherzod o'g'li

MANAGING DIGITAL TRANSFORMATION IN PRIMARY HEALTHCARE: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW ... 192
Ashurova Sitora Xusnitdin qizi

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ПРАВОВЫЕ ПРОБЕЛЫ В УПРАВЛЕНИИ ТРАНСГРАНИЧНЫМ ЗАГРЯЗНЕНИЕМ ВОД В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ ... 197
Тиллахуджаев Аббосхон, Дилфуза Шакирова, Мухамедалиева Сайёра, Ойбек Камилов

JAHON ME'MORIY MEROSIDAN TURIZMDA FOYDALANISH: DOLZARB MUAMMOLAR, ZAMONAVIY YECHIMLAR VA ISTIQBOLLI TAKLIFLAR ... 208
Qilichov Muhriddin Husniddin o'g'li

IMPROVING SALES PROMOTION STRATEGIES FOR UZBEK EXPORTERS IN DEVELOPING FOREIGN MARKETS ... 217
Aziz Kurbanovich Abdullaev, Rustamova Madina Baxrom qizi

ENVIRONMENTAL DEGRADATION AND CARBON EMISSION: INTERCONNECTED LINKS WITH ECONOMIC GROWTH IN POST-SOVIET ... 222
Rajabova Malika Nuriddin qizi

NATIJAGA YO'NALTIRILGAN BUDJETLASHTIRISHGA OID ILMIY QARASHLAR VA YONDASHUVLAR ... 230
Qosimova Gulyar Axmatovna

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНОГО ТУРИЗМА НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ КАРАКАЛПАКСТАН 236
Наурызбаев Алиакбар Рустамович

ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ 239
Усманова Зумрад Исламовна

KIMYO SANOAT KORXONALARINING INNOVATSION FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI YANADA TAKOMILLASHTIRISH CHORALARI 242
Muxammadiyeva Munira Zaynabutdinovna

QISHLOQ UY-JOY QURILISHIDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK MEXANIZMLARINING AHAMIYATI 248
Xannarov Komiljon Karimovich

TIBBIYOT MUASSASALARI FAOLIYATINI MUVOFIQLASHTIRISH VA VAZIFALAR TAQSIMOTI TAMOYILLARI 253
Saidov Suhrob Shodmonovich

HUDUDIY IQTISODIY INTEGRATSIYA RIVOJLANISHINING XORIJIY TAJRIBASI VA MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARI UCHUN AHAMIYATI 257
Akbarova Kamola Akmaljonovna

MOLIYAVIY TAHLIL AXBOROT BAZASINING KORXONA RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA’SIRI 263
Karimov Eminjon Gapardjonovich

XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY MEXANIZMLARI 270
Shermatov Axror Abdixakimovich

QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ENERGIYA SAQLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 275
Ergash Bobobekov

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARIDA ISLOM MOLIYASINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI 281
Yo‘ldoshev Jamshid Nu’monovich

XIZMAT KO‘RSATISH KORXONALARINI SAMARALI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 285
Qurbonova Rahima Jamshedovna

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA YANGI ISH O‘RINLARINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI 290
Ibroximova Nafosat Abdusattor qizi

YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA QAYTA ISHLASHNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI: MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 297
Raximov Zikrullo Soyibjon o‘g‘li

RAQAMLI MUHITDA REKREATSION XIZMATLAR MARKETINGINI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI 302
Usmanova Zumrad Islamovna

WAYS TO IMPROVE THE QUALITY OF EDUCATIONAL SERVICES IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS 306
Iskhakova Sarvar Ayubovna, Amriyeva Shahzoda Shukhratovna

BARQAROR TURIZMGA ERISHISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI 312
Baxtiyorov Javlon Fazliddin o‘g‘li

MEVA MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASH KORXONALARIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING ZAMONAVIY TIZIMI 316
Yusufova Laylo G‘ayrat qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

AHOLISI ZICH JOYLASHGAN HUDUDLARDA QISHLOQ JOYLARINING BARQAROR RIVOJLANISHI: NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLAR 325
Yusufjonov Jahongir Ilxomjon o'g'li

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ В ФИЛОСОФИИ СТОИЦИЗМА И СОВРЕМЕННОЙ ТЕОРИИ СТРАТЕГИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ВЗГЛЯДОВ МАРКА АВРЕЛИЯ И КОНЦЕПЦИИ СТРАТЕГИРОВАНИЯ ВЛАДИМИРА Л. КВИНТА 329
Норкулов Суннатбек Алишерович

O'ZBEKISTONDA OLIY TA'LIM MUASSASALARINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH 335
Kurbanov Baxodir Negmatullayevich

MAMLAKATIMIZDA INVESTITSIYALAR SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA QULAY BIZNES MUHITINING TA'SIRI 341
Vahidova Gulhayyo Arzi qizi

O'ZBEKISTONDA KICHIK VA O'RTA BIZNESNI BANK KREDITLARI BILAN TA'MINLASHNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 347
Raxmanova Ilmira Rustamovna

SAVDO KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA MA'LUMOTLAR TAHLILI VA MAQSADLI MARKETINGDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI 354
Toxirov Javlon Raximovich

MAXSUS IQTISODIY ZONALARNI TARKIBIY QISMLARI BO'YICHA BAHOLASHNING MUHIM OMILLARI 361
Arslonov U. U.

RESURSLAR TA'MINOTI TIZIMINING TASHKILIY-IQTISODIY XUSUSIYATLARI 367
Arziqulova Oybarchin Eshquvat qizi

JAHON SAVDO TASHKILOTI TAMOYILLARI ASOSIDA SOLIQ SIYOSATINI MUVOFIQLASHTIRISHNING KONSEPTUAL ASOSLARI 373
Saitqulov Suxrob Shavkatovich

TIJORAT BANKLARIDA MIJOZLARNING KREDIT QOBILIYATINI BAHOLASH UCHUN SKORING MODELIDA SUN'IY INTELLEKTNI JORIY ETISHNING AHAMIYATI 380
Komiljon Karimov

OLIY TA'LIM VA AMALIYOT TIZIMLARI INTEGRATSIYASI ASOSIDA KADRLAR TAYYORLASH MENEJMENTINI TAKOMILLASHTIRISHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 386
Karimova Xurshida Raximovna

QO'RIQLASH DEPARTAMENTIDA SOLIQ YUKLAMASINING MOLIYAVIY BARQARORLIKKA TA'SIRI VA UNI ICHKI MOLIYAVIY NAZORAT HAMDA AUDIT NUQTAYI NAZARDAN TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 390
Salimbayev Mirsohibjon Mirsodiq o'g'li

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО КОМПЛЕКСА И ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН 396
Ли Марина Рудольфовна

O'ZBEKISTONDA YER RESURSLARINING AGRAR IQTISODIYOTGA TA'SIRINI EKONOMETRIK BAHOLASH 402
Xoshimova Sevara Baxromovna

FARMATSEVTIKA IMPORT KOMPANIYALARIDA REKLAMA SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH: "SHINING IMPEX" AJ MISOLIDA EMPIRIK TADQIQOT 410
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna, Nurullayev Ilyosbek Xojiabdulla o'g'li

HUDUDIY IQTISODIY O'SISHNI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH 417
Turayev Baxtiyor Ergashevich

QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA SANOATINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI VA SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI 421
Qalandarova Gulshoda Nazirjon qizi

QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA DAVLAT SUBSIDIYALARINING MOLIYAVIY NATIJALARGA TA'SIR KANALLARI VA ULARNI HISOBDA AKS ETTIRISH MASALALARI 427
Davronbek Matyakubovich Matkarimov, Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li

O'ZGARUVCHILAR O'RTASIDAGI MUNOSABATLARNI REGRESSIYA MODELLARI ORQALI AMALIY TAHLILI 432
Sakiyeva Ozoda Batirovna, Xushvaqtova Dilfuza Ramazon qizi

INSON KAPITALIGA YO'NALTIRILGAN INVESTITSIYALARNI MOLIYALASHTIRISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH 437
Zayniddinov Aloviddin Zayniddin o'g'li

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KRIPTO-AKTIVLAR AYLANMASINI RIVOJLANTIRISH HAMDA BOZOR MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI 444
Khakimov Bekzod Ilhomjonovich

O'ZBEKISTONDA MADANIYAT VA SAN'AT TA'LIMI MUASSASALARINI DAVLAT TOMONIDAN MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI VA MUAMMOLARI 453
Atabayeva Yulduz Baxtiyar qizi

ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ КАК ФАКТОР ПЕРЕХОДА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ В УЗБЕКИСТАНЕ 457
Ким Елена Радионовна

O'ZBEKISTONDA YASHIL LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI BOSHQARUV SAMARADORLIGI: HOLAT, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR 464
Abdurasulova Zarina Sayfiddin qizi

STRATEGIC MARKETING CAPABILITIES AND ENTERPRISE COMPETITIVENESS IN DIGITAL PLATFORM ECOSYSTEMS: A CONCEPTUAL SMPC MODEL FOR EMERGING MARKETS 471
Bakhtiyor Ruziev Eshmuminovich

ВЗАИМОСВЯЗЬ УРОВНЯ ЖИЗНИ И ИНДЕКСА ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ В УСЛОВИЯХ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ 477
Усманова Зумрад Исламовна

UGLEROD CHIQINDILARINI KAMAYTIRISHDA YASHIL INVESTITSIYALAR AHAMIYATINING NAZARIY ASOSLARI 480
Jumaniyozov Feruzbek Dilshod o'g'li, Niyozmetov Doniyor Rejabbayevich, Majidov Jamoladdin Komoliddinovich

MEHMONXONA XO'JALIGI SUBEKTLARIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI 485
Gulomqodirova Ma'muraxon Saydumarxon qizi

QISHLOQ MANZILGOHLARINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING MOHIYATI VA NAZARIY JIHATLARI 492
Xusanova Sevara Shavkat qizi

QURILISH KORXONALARIDA INNOVATSION-INVESTITSION BOSHQARUV METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH 499
Raxmatillo Mirolimovich Egamov

MOLIYAVIY HISOBOTNING KOMPILYATSIYASI BO'YICHA TOPSHIRIQLARNI BAJARISH TARTIBI 503
A.Z.Avlokulov

ERKIN IQTISODIY ZONALARNING MOHIYATI, TASNIFLASH MEZONLARI VA SHAKLLARI 507
Ibragimov Aziz Turayevich

IJTIMOIY OMILLAR ASOSIDA BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING AFZALLIKLARI 514
Isroilov Xurshidbek Rustambek o'g'li

AVTOTRANSPORT XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALAR FAOLIYATI HAMDA ULARDA SAMARADORLIKNI BAHOLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 521
Raximov Azamat Hamroqulovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

KO'P QAVATLI UY-JOY OBYEKTLARI LOYIHASINI AMALGA OSHIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI 525
Xikmatov Xakimxon Xamzaevich, Xalilov Nimatillo, Fattoyev Orzujon Xudoyqul o'g'li

TIJORAT BANKLARINING TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI MOLIYAVIY QO'LLAB-QUVVATLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI 530
Djumaniyazova Shaxnoza G'afurdjanovna

MINTAQA SHAHARLARIDA SANOAT ISHLAB CHIQARISH DARAJASI TAHLILI 535
Ne'matov Ne'matulla Erkinboyevich

СТРАТЕГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ В ЭПОХУ ЦИФРОВИЗАЦИИ: КАК СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ ФОРМИРУЮТ ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ 539
Убайдуллоева Сабрина Кодыровна

NAVOIY VILOYATIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH HOLATINING IQTISODIY TAHLILI 545
O'roqov Mamurali Odil o'g'li

KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK KAMBAG'ALLIKNI KAMAYTIRISH VOSITASI SIFATIDA 551
Ramazonov Zafar Ulug'bekovich

O'ZBEKISTON VILOYATLARIDA TURISTIK XIZMATLAR EKSPORTINING BARQAROR DIVERSIFIKATSIYASI: HUDUDIY KONSENTRATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH TENDENSIYALARI TAHLILI 555
Sayfullayeva Madina Sirojiddinovna

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KREDITLASH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA QO'LLASH IMKONIYATLARI 565
Nurmuxammedov Abdijabbar Yunusovich

JAHON IQTISODIYOTI GLOBALLASHUVINING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI, BELGILARI VA SHAKLLARI 575
Abdullayeva Zulfiya Izzatovna

DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: SUN'IY INTELLEKT VA BLOKCHEYN TEXNOLOGIYALARINING QO'LLANILISHI 579
Tilabov Nasrulla Tashmuratovich, Kustanbaeva Jansaya Marat qizi

JAHON AMALIYOTIDA YASHIL XIZMATLAR KONSEPSIYASINING RIVOJLANISH BOSQICHLARI, YO'NALISHLARI VA LOKALLASHAYOTGAN INSTITUTSIONAL ASOSLARI 584
Y.M. Xalikov

MILLIY IQTISODIYOTDA SAMARALI RAQOBAT 591
Karimova Iroda Abdusattarovna

MEHMONXONALARDA SUV VA ENERGIYA RESURSLARINI BARQAROR BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY JIHATLARI 598
Abbosova Sabina Hasan qizi

KORXONALARDA DEBITORLIK VA KREDITORLIK QARZLARNI OPTIMALLASHTIRISHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI 604
Mirzayev Ozod Furkatovich

PAXTA SANOATINI CHUQUR QAYTA ISHLASH ASOSIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH 611
Abdullayev Hamidulla Abdug'ani o'g'li

РАЗВИТИЕ УРБАНИЗАЦИИ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ 615
Салимова Юлдуз Исаковна

UY-JOY FONDI BOSHQARUVINING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 624
Aminova Naima Umar qizi

STRATEGIC HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN HIGHER EDUCATION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES 628
Sultonboyeva Munira Bahodirovna, Sultanova Kamila Muktorali Kizi

RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNING AHAMIYATI....636
Mullabayev Murod Farxodjonovich

THE ROLE OF THE UZBEK LANGUAGE IN THE DIGITAL AGE....641
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

ISHLAB CHIQARISH KORXONALARIDA BOSHQARUV USULLARIDAN FOYDALANISHNI TAKOMILLASHTIRISH....646
Mahmudov Sunnatjon Abdujabbor o'g'li

RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI....651
Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich

RAQOBATBARDOSHLIKNI SHAKLLANTIRISH SHAROITIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Kosbatirov Anvar Nurgaliyevich
"Iqtisodiyot (tarmoqlar va sohalar bo'yicha)" mutaxassisligi 1-kurs magistranti
Iqtisodiyot, turizm va biznesni boshqarish kafedrasi, Iqtisodiyot fakulteti,
Qoraqalpoq davlat universiteti.
kosbatyroff@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada raqobatbardosh iqtisodiy muhitni shakllantirish sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish yo'nalishlari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tadqiq etiladi. Kichik biznes milliy iqtisodiyotda bandlikni ta'minlash, aholi daromadlarini oshirish, ichki bozorni tovar va xizmatlar bilan to'ldirish, innovatsion faollikni kuchaytirish hamda hududiy iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotda tizimli, taqqoslama, statistik, dinamik tahlil, guruhlash va umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Statistik asos sifatida O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasining kichik biznes va tadbirkorlik bo'yicha rasmiy ma'lumotlari olindi. Natijalar kichik tadbirkorlik subyektlari bandlikda yuqori ulushni saqlab qolayotganini, biroq YAIMdagi ulushining pasayishi kichik biznesni sifat jihatdan rivojlantirish zaruratini kuchaytirayotganini ko'rsatadi. Maqolada moliyaviy qo'llab-quvvatlash, innovatsion faollik, institutsional infratuzilma, raqamli texnologiyalar, eksportga yo'naltirish va hududiy tadbirkorlik salohiyatini oshirish asosiy takomillashtirish yo'nalishlari sifatida asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, tadbirkorlik, raqobatbardoshlik, rivojlanish mexanizmi, institutsional qo'llab-quvvatlash, moliyaviy mexanizm, innovatsion faoliyat, biznes muhiti.

Abstract. This article examines the scientific-theoretical and practical directions for improving the mechanisms of small business and entrepreneurship development under the conditions of forming a competitive economic environment. Small business plays an important role in ensuring employment, increasing household incomes, supplying the domestic market with goods and services, enhancing innovation activity, and maintaining regional economic stability. The study applies systematic, comparative, statistical, dynamic analysis, grouping, and generalization methods. Official data from the National Statistics Committee of the Republic of Uzbekistan on small business and entrepreneurship were used as the statistical basis of the research. The results indicate that small business entities continue to maintain a high share in employment, while the decline in their share in GDP increases the need for qualitative development of small businesses. The article substantiates financial support, innovation activity, institutional infrastructure, digital technologies, export orientation, and strengthening regional entrepreneurial potential as the main directions for improvement.

Key words: small business, entrepreneurship, competitiveness, development mechanism, institutional support, financial mechanism, innovative activity, business environment.

Аннотация. В данной статье исследуются научно-теоретические и практические направления совершенствования механизмов развития малого бизнеса и предпринимательства в условиях формирования конкурентной экономической среды. Малый бизнес является важным фактором обеспечения занятости, повышения доходов населения, насыщения внутреннего рынка товарами и услугами, усиления инновационной активности и обеспечения региональной экономической устойчивости. В исследовании использованы системный, сравнительный, статистический, динамический анализ, методы группировки и обобщения. В качестве статистической базы использованы официальные данные Национального комитета по статистике Республики Узбекистан по малому бизнесу и предпринимательству. Результаты показывают, что субъекты малого предпринимательства сохраняют высокую долю в занятости населения, однако снижение их доли в ВВП усиливает необходимость качественного развития малого бизнеса. В статье обоснованы основные направления совершенствования: финансовая поддержка, инновационная активность, институциональная инфраструктура, цифровые технологии, экспортная ориентация и повышение предпринимательского потенциала регионов.

Ключевые слова: малый бизнес, предпринимательство, конкурентоспособность, механизм развития, институциональная поддержка, финансовый механизм, инновационная деятельность, бизнес-среда.

KIRISH

Bugungi globallashuv va bozor iqtisodiyotining chuqurlashuvi sharoitida milliy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishi nafaqat yirik korxonalar, balki kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy faolligi, moslashuvchanligi hamda innovatsion salohiyati bilan ham belgilanadi. Kichik biznes subyektlari bozor talabiga tez moslashishi, yangi ish oʻrinlarini yaratishi, hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirishi va aholining tadbirkorlik tashabbuslarini iqtisodiy resursga aylantirishi bilan ajralib turadi. Shu sababli kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish raqobatbardosh iqtisodiy muhitni shakllantirishning muhim sharti hisoblanadi.

Oʻzbekistonning strategik hujjatlarida kichik va oʻrta biznesni rivojlantirish, mikromoliyalashtirishni kengaytirish, innovatsiyalar va startaplarni qoʻllab-quvvatlash hamda yirik biznes bilan kooperatsiyani kuchaytirish ustuvor vazifa sifatida belgilangan. Bu esa kichik biznesni faqat bandlikni taʼminlovchi soha sifatida emas, balki innovatsion, eksportga yoʻnaltirilgan va raqobatbardosh iqtisodiy oʻsishning faol subyekti sifatida rivojlantirish zarurligini koʻrsatadi.

Shu bilan birga, kichik biznes subyektlari faoliyatida moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish, kredit garovi bilan bogʻliq tartiblarni takomillashtirish, infratuzilmani rivojlantirish, marketing va boshqaruv kompetensiyalarini oshirish, bozor axborotlaridan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilash hamda raqamli texnologiyalarni joriy etish koʻlamini kengaytirish dolzarb masalalardan biri boʻlib qolmoqda. Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishda ishlab chiqarish samaradorligini kuchaytirish, mahsulot sifatini yaxshilash, xizmat koʻrsatish madaniyatini rivojlantirish, innovatsion faollikni ragʻbatlantirish va eksport salohiyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotning maqsadi — raqobatbardoshlikni shakllantirish sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirishning ilmiy-amaliy yoʻnalishlarini asoslashdan iborat. Tadqiqot obyekti sifatida Oʻzbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari faoliyati, predmeti sifatida esa ularni rivojlantirishning moliyaviy, institutsional, tashkiliy-iqtisodiy, innovatsion va raqamli mexanizmlari olindi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Kichik biznes va tadbirkorlikning iqtisodiy mohiyati, ularning raqobatbardoshlikni shakllantirishdagi roli, davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash mexanizmlari va institutsional infratuzilma masalalari iqtisodiy adabiyotlarda keng oʻrganilgan. MDH olimlari yondashuvlarida kichik biznes, avvalo, bozor iqtisodiyotining moslashuvchan, tashabbuskor va innovatsiyaga moyil boʻgʻini sifatida talqin qilinadi. Jumladan, R.A. Fatxutdinovning raqobatbardoshlik boʻyicha qarashlarida korxona ustunligi mahsulot sifati, xarajatlar darajasi, innovatsion yangilanish va boshqaruv strategiyasining uygʻunligi orqali shakllanishi taʼkidlanadi. Ushbu yondashuv kichik biznes subyektlari uchun ham muhim, chunki ular cheklangan resurslar sharoitida xarajatlarni optimallashtirish va bozor talabiga moslashish orqali raqobat ustunligiga erishadi.

V.Ya. Gorfinkel , M.G. Lapusta va A.N. Asaul kabi MDH olimlari tadbirkorlikni bozor imkoniyatlarini aniqlash, resurslarni safarbar qilish va iqtisodiy tavakkalchilikni boshqarish jarayoni sifatida talqin etadilar. Ushbu yondashuvlarda kichik biznesning asosiy afzalligi uning tezkor qaror qabul qilish, mahalliy bozor ehtiyojlarini chuqur bilish va mijozlarga yaqin faoliyat yuritish xususiyati bilan bogʻlanadi. Biroq MDH adabiyotlarida kichik biznesning moliyaviy zaifligi, kredit taʼminoti yetishmovchiligi va institutsional qoʻllab-quvvatlash mexanizmlariga ehtiyoji ham alohida koʻrsatiladi.

Oʻzbekiston olimlari ilmiy ishlarida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik milliy iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, aholi bandligini oshirish, mulkdorlar sinfini shakllantirish va hududiy iqtisodiy faollikni kuchaytirish omili sifatida baholanadi. S.S. Gʻulomov , B.Yu. Xodiyev , A.V. Vahobov, Q.X. Abdurahmonov, N.K. Yoʻldoshev, A. Oʻlmasov kabi olimlarning iqtisodiyot, tadbirkorlik, menejment, mehnat bozori va biznes boshqaruvi boʻyicha yondashuvlarida kichik biznesning bozor infratuzilmasi bilan oʻzaro bogʻliqligi, davlat qoʻllab-quvvatlashi va moliyaviy resurslardan foydalanish imkoniyatlari muhim oʻrin egallaydi.

Adabiyotlar tahlili shuni koʻrsatadiki, kichik biznesni rivojlantirish boʻyicha ilmiy qarashlarni shartli ravishda uch guruhga ajratish mumkin. Birinchi guruh yondashuvlar kichik biznesning iqtisodiy mazmuni va bozor tizimidagi oʻrniga eʼtibor qaratadi. Ikkinchi guruh yondashuvlar kichik biznesning raqobatbardoshligini moliyaviy resurslar, innovatsiyalar, marketing va inson kapitali orqali izohlaydi. Uchinchi guruh esa kichik biznesni davlat tomonidan qoʻllab-quvvatlash, biznes infratuzilmasi, soliq imtiyozlari, kredit-kafillik tizimi va institutsional mexanizmlar bilan bogʻlab tahlil qiladi.

Oʻzbekiston sharoitida kichik biznesni rivojlantirish boʻyicha ilmiy yondashuvlar amaliy islohotlar bilan chambarchas bogʻliq. Jumladan, “Kichik biznesni uzluksiz qoʻllab-quvvatlash” kompleks dasturining joriy etilishi, Biznesni rivojlantirish bankining tayanch bank sifatida belgilanishi va dasturning tashkiliy-institutsional tuzilmasi tasdiqlanishi kichik biznesni qoʻllab-quvvatlashga tizimli yondashuv kuchayayotganini koʻrsatadi. Demak,

nazariy jihatdan kichik biznesning raqobatbardoshligi korxona ichki salohiyati, tashqi institutsional muhit va davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarining o‘zaro integratsiyasi orqali shakllanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini tizimli o‘rganishga asoslandi. Bunda tizimli tahlil usuli orqali kichik biznes faoliyatiga ta’sir etuvchi moliyaviy, institutsional, innovatsion, infratuzilmaviy va tashkiliy-boshqaruv omillari o‘zaro bog‘liq holda o‘rganildi. Taqqoslama tahlil orqali 2020–2024-yillarda kichik biznesning YAIM, bandlik, sanoat va qurilishdagi ulushi dinamikasi baholandi. Statistik tahlil usuli yordamida rasmiy ko‘rsatkichlar jadvalga jamlandi va ulardagi o‘zgarishlar iqtisodiy mazmun jihatidan izohlandi.

Statistik ma’lumotlar O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasining “Kichik biznes va tadbirkorlik” bo‘limidagi ochiq ma’lumotlaridan olindi. Ushbu bo‘limda kichik tadbirkorlik subyektlarining jami bandlikdagi ulushi, jami YAIMdagi ulushi, sanoat mahsulotlari hajmidagi ulushi va qurilish ishlaridagi ulushi alohida indikatorlar sifatida berilgan. YAIMdagi ulush kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan yaratilgan yalpi qo‘shilgan qiymatni respublika YAIM hajmiga nisbatan hisoblash orqali aniqlanadi. Sanoatdagi ulush kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan ishlab chiqarilgan sanoat mahsuloti hajmini jami sanoat mahsuloti hajmiga nisbatan hisoblash orqali aniqlanadi. Qurilishdagi ulush esa kichik tadbirkorlik subyektlari tomonidan bajarilgan qurilish ishlari hajmini jami qurilish ishlari hajmiga nisbatan hisoblash orqali aniqlanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

2020–2024-yillar davomida kichik biznesning YAIMdagi ulushi 56,7 foizdan 53,5 foizgacha pasaygan. Mazkur pasayish kichik biznesning iqtisodiyotdagi ahamiyati kamayganini emas, balki iqtisodiyot tarkibida yirik sanoat loyihalari, kapital sig‘imi yuqori bo‘lgan ishlab chiqarish tarmoqlari va davlat investitsiyalari ishtirokidagi yirik loyihalar ulushi ortib borayotganini ham anglatishi mumkin. Shu bilan birga, kichik biznesning YAIMdagi ulushi hanuz yuqori darajada saqlanib qolmoqda, bu esa uning milliy iqtisodiyotdagi strukturaviy rolini ko‘rsatadi(1-jadval).

1-jadval. O‘zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikning asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlari, foizda

Yillar	Kichik biznesning YaIMdagi ulushi	Kichik biznesning jami bandlikdagi ulushi	Kichik biznesning sanoatdagi ulushi	Kichik biznesning qurilishdagi ulushi
2020	56,7	74,5	27,9	72,5
2021	56,3	74,5	27,4	72,5
2022	54,3	73,9	26,0	71,5
2023	53,8	74,0	27,0	78,5
2024	53,5	74,5	31,9	75,4

Kichik biznesning jami bandlikdagi ulushi 2020-yilda 74,5 foizni tashkil etgan bo‘lsa, 2024-yilda ham aynan 74,5 foizga teng bo‘lgan. Bu kichik biznesning mehnat bozoridagi barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rolini tasdiqlaydi. Sanoatdagi ulush esa 2022-yilda 26,0 foizgacha pasaygan bo‘lsa, 2024-yilda 31,9 foizga yetgan. Bu kichik sanoat zonalari, mahalliy ishlab chiqarish, kooperatsiya va sanoatlashgan tadbirkorlik shakllarining faollashuvi bilan izohlanishi mumkin.

Qurilishdagi ulush esa 2023-yilda 78,5 foizga ko‘tarilib, 2024-yilda 75,4 foizni tashkil etgan. Ushbu ko‘rsatkich kichik biznesning qurilish-pudrat, ta’mirlash, mahalliy qurilish materiallari va xizmat ko‘rsatish zanjirlarida muhim o‘rin tutayotganini ko‘rsatadi(2-jadval).

2-jadval. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishga ta'sir etuvchi asosiy omillar va ularning iqtisodiy mazmuni.

Omillar guruhi	Omilning mazmuni	Kichik biznes rivojiga ta'siri	Raqobatbardoshlikka ta'siri	Takomillashtirish yo'nalishlari
Moliyaviy omillar	Kredit, mikrokredit, grant, subsidiya, kafillik va aylanma mablag'lar	Investitsiya va ishlab chiqarish hajmini kengaytiradi	Xarajatlarni kamaytirish va texnologik yangilanishga yordam beradi	Differensial kreditlash, garovsiz mikromoliyalashtirish, portfel kafilligi
Institutsional omillar	Qonunchilik, davlat dasturlari, litsenziyalash, soliq va ruxsat berish tartiblari	Biznes yuritish barqarorligini ta'minlaydi	Tadbirkorlik muhitining shaffofligi va ishonchliligini oshiradi	Ruxsat berish jarayonlarini soddalashtirish, "yagona oyna" xizmatlarini kengaytirish
Innovatsion omillar	Yangi mahsulot, yangi texnologiya, startaplar, ilmiy ishlanmalar	Mahsulot va xizmatlar assortimentini kengaytiradi	Yangi bozor segmentlariga chiqish imkonini beradi	Innovatsion grantlar, startap akseleratorlari, texnoparklar bilan integratsiya
Infratuzilmaviy omillar	Transport, logistika, kommunikatsiya, energiya, biznes markazlari	Ishlab chiqarish va yetkazib berish xarajatlarini kamaytiradi	Bozorga tezkor chiqish va xizmat sifatini oshiradi	Hududiy biznes infratuzilmasini rivojlantirish, klasterlar tashkil etish
Tashkiliy-boshqaruv omillari	Menejment, biznes-reja, strategik rejalashtirish, risklarni boshqarish	Resurslardan samarali foydalanishni ta'minlaydi	Qaror qabul qilish sifati va bozor moslashuvchanligini oshiradi	Tadbirkorlar uchun maslahat xizmatlari, mentorlik va boshqaruv kurslarini kengaytirish
Marketing omillari	Bozor tahlili, brending, reklama, mijozlar bilan ishlash	Savdo hajmini oshiradi va mijozlar bazasini kengaytiradi	Mahsulotni farqlash va bozor pozitsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi	Raqamli marketing, eksport marketingi va elektron savdo platformalarini rivojlantirish
Raqamli texnologiyalar	Elektron tijorat, CRM, onlayn to'lovlar, raqamli hisobot, platformalar	Operatsion xarajatlarni kamaytiradi	Tezkorlik, shaffoflik va mijozga yaqinlikni oshiradi	Raqamli savodxonlik, e-commerce infratuzilmasi, onlayn servislarni kengaytirish

Kichik biznesning raqobatbardoshligi faqat moliyaviy qo'llab-quvvatlash bilan cheklanmaydi. U moliya, institutlar, innovatsiyalar, infratuzilma, boshqaruv, marketing va raqamli texnologiyalar o'rtasidagi tizimli bog'liqlik natijasida shakllanadi. Masalan, imtiyozli kreditlar tadbirkorga boshlang'ich resurs beradi, biroq marketing, boshqaruv va raqamli texnologiyalar yetarli bo'lmasa, ushbu resurs yuqori iqtisodiy natijaga aylanmasligi mumkin. Shuning uchun kichik biznesni rivojlantirish mexanizmlari kompleks xarakterga ega bo'lishi kerak.

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib qolmoqda. Ayniqsa, bandlikdagi yuqori ulush uning ijtimoiy ahamiyatini kuchaytiradi. Biroq 2020–2024-yillarda YAIMdagi ulushning 56,7 foizdan 53,5 foizgacha pasayishi kichik biznes samaradorligini oshirish, uni yuqori qo'shilgan qiymat yaratadigan tarmoqlarga yo'naltirish va sanoatlashgan tadbirkorlikni rivojlantirish zaruratini ko'rsatadi.

Amaldagi davlat siyosatida kichik biznesni moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda. Jumladan, 2023-yildan "Kichik biznesni uzluksiz qo'llab-quvvatlash" kompleks dasturi amalga oshirilib, Biznesni rivojlantirish banki uning asosiy tayanch banki sifatida belgilangan. 2024-yilda esa kichik biznesni barqaror moliyaviy qo'llab-quvvatlash, bank va mikromoliyalashtirish xizmatlaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha yangi mexanizmlar joriy etilgan. Bunda bir loyiha doirasida 300 million so'mgacha mikrokredit ajratish, 100 million so'mgacha garovsiz qismini belgilash hamda kredit tavakkalchiligini davlat va mikrokredit beruvchilar o'rtasida taqsimlash kabi vositalar nazarda tutilgan. Shuningdek, kichik tadbirkorlik subyektlariga bir yil davomida 10 trln so'm miqdorida mikrokreditlar yo'naltirish vazifasi belgilangan.

Mazkur chora-tadbirlar kichik biznesni moliyaviy qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega bo'lsa-da, raqobatbardoshlikni shakllantirish uchun moliyaviy resurslarning o'zi yetarli emas. Kichik biznes subyektlari bozorda muvaffaqiyatli faoliyat yuritishi uchun mahsulot sifati, texnologik yangilanish, xodimlar malakasi, logistika, marketing strategiyasi, raqamli savdo kanallari va mijozlar bilan ishlash tizimi ham rivojlangan bo'lishi zarur. Shu sababli qo'llab-quvvatlash mexanizmlarida moliyalashtirish bilan birga, biznesni o'qitish, mentorlik,

konsalting, texnologik modernizatsiya va eksportga tayyorlash xizmatlarini yagona tizimda amalga oshirish maqsadga muvofiq.

1-rasm. Raqobatbardoshlik sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmi.

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishni bosqichma-bosqich jarayon sifatida ifodalaydi. Birinchi bosqichda tashqi muhit omillari tadbirkorlik faoliyatiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Bozor talabi, raqobat darajasi, davlat siyosati va raqamli transformatsiya kichik biznesning qaysi yo‘nalishda rivojlanishini belgilaydi. Ikkinchi bosqichda ichki salohiyat omillari, ya’ni moliyaviy resurslar, inson kapitali, boshqaruv tizimi va marketing imkoniyatlari tadbirkorlik subyektining real raqobat kuchini shakllantiradi. Uchinchi bosqichda davlat va bozor infratuzilmasi tomonidan ko‘rsatiladigan qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari kichik biznesning cheklangan resurslarini to‘ldiradi. To‘rtinchi bosqichda innovatsion tadbirkorlik, eksport, raqamli biznes, klasterlashuv va kooperatsiya kabi rivojlanish yo‘nalishlari shakllanadi. Yakuniy natijada esa kichik biznesning raqobatbardoshligi oshadi, bandlik kengayadi, ishlab chiqarish va xizmatlar hajmi ortadi hamda hududiy iqtisodiy rivojlanish jadallashadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, raqobatbardosh iqtisodiy muhitni shakllantirish sharoitida kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish kompleks va bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi. Kichik biznes O‘zbekistonda bandlikni ta’minlashda muhim o‘rin tutib, 2020–2024-yillarda jami bandlikdagi ulushi 73,9–74,5 foiz oralig‘ida saqlangan. Shu bilan birga, YAIMdagi ulushning 56,7 foizdan 53,5 foizgacha pasayishi kichik biznesni yuqori qo‘shilgan qiymat yaratadigan, innovatsion, sanoatlashgan va eksportga yo‘naltirilgan faoliyat turlariga bosqichma-bosqich o‘tkazish zarurligini ko‘rsatadi.

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlarini takomillashtirish bo‘yicha bir qator ilmiy-amaliy takliflarni ilgari surish mumkin. Avvalo, kichik biznes subyektlari uchun differensial moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini joriy etish zarur. Bunda moliyalashtirish shartlari hududning iqtisodiy salohiyati, faoliyat yo‘nalishi, yangi ish o‘rinlari yaratish imkoniyati va qo‘shilgan qiymat darajasiga qarab farqlanishi lozim. Shuningdek, kredit, grant, subsidiya va kafillik mexanizmlarini yagona elektron platforma orqali muvofiqlashtirish tadbirkorlar uchun axborot izlash xarajatlarini kamaytiradi hamda moliyaviy resurslardan foydalanish shaffofligini oshiradi.

Hududlar kesimida tadbirkorlik salohiyati reytingini ishlab chiqish ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu reytingda yangi tashkil etilgan korxonalar soni, faol kichik biznes subyektlari ulushi, sanoat va xizmatlar hajmi, eksport salohiyati, infratuzilma mavjudligi, bank kreditlaridan foydalanish darajasi va raqamli savdo kanallari kabi koʻrsatkichlar hisobga olinishi kerak. Bundan tashqari, elektron tijorat, onlayn toʻlovlar, CRM tizimlari, raqamli marketing va elektron hisobot mexanizmlaridan foydalanishni ragʻbatlantirish kichik biznesning bozor qamrovini kengaytiradi va xarajatlarni kamaytiradi.

Biznes-inkubatorlar, texnoparklar va konsalting markazlari faoliyatini hududiy darajada kengaytirish yangi tadbirkorlar uchun amaliy yordam tizimini kuchaytiradi. Ayniqsa, biznes-reja tuzish, moliyaviy savodxonlik, marketing, soliq va huquqiy maslahatlar, eksportga tayyorlash boʻyicha xizmatlar zarur. Shuningdek, kichik biznes subyektlarini yirik korxonalar bilan kooperatsiyaga jalb qilish ularning barqaror buyurtmalar olishi, sifat standartlarini oʻzlashtirishi va sanoat zanjirlariga qoʻshilishiga xizmat qiladi.

Maqolaning ilmiy yangiligi shundan iboratki, kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish mexanizmlari raqobatbardoshlikni shakllantiruvchi tashqi muhit, ichki salohiyat, qoʻllab-quvvatlash instrumentlari, rivojlanish yoʻnalishlari va yakuniy iqtisodiy natijalar oʻrtasidagi integratsiyalashgan tizim sifatida talqin qilindi. Ushbu yondashuv kichik biznesni milliy iqtisodiyotda raqobatbardosh oʻsishni taʼminlovchi faol subyekt sifatida baholash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar roʻyxati

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 14-sentabrdagi PQ-306-son “Kichik biznesni rivojlantirishni moliyaviy va institutsional qoʻllab-quvvatlash chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi Qarori. https://lex.uz/docs/-6609110
2. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 7-sentabrdagi PQ-312-son “Kichik biznesni uzluksiz qoʻllab-quvvatlash” kompleks dasturini takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi Qarori. https://lex.uz/uz/docs/-7093832
3. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 30-avgustdagi PF-132-son “Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan toʻrtinchi ochiq muloqotida belgilangan vazifalarni amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi Farmoni. https://lex.uz/uz/docs/-7089547
4. Oʻzbekiston Respublikasi Milliy statistika qoʻmitasi. “Kichik biznes va tadbirkorlik” boʻlimi rasmiy ochiq maʼlumotlari.
5. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации. — М.: Маркет ДС, 2008. — 432 с.
6. Малое предпринимательство: организация, управление, экономика: учебное пособие / под ред. В.Я. Горфинкеля. — М.: Вузовский учебник; ИНФРА-М, 2014. — 349 с.
7. Лапуста М.Г. Малое предпринимательство: учебник. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 685 с.
8. Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Крюкова И.В., Люлин П.Б. Организация предпринимательской деятельности: учебник / под ред. А.Н. Асаула. — 5-е изд., перераб. и доп. — М.: Проспект, 2016. — 400 с.
9. Gʻulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes: oʻquv qoʻllanma. — Toshkent: Sharq nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi, 2002.
10. Xodiyev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik: oʻquv qoʻllanma. — Toshkent: TDIU, 2010. — 267 b.
11. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya: darslik. — Toshkent: Noshir, 2011. — 712 b.
12. Abdurahmonov Q.X. Mehnat iqtisodiyoti: nazariya va amaliyot: darslik. — Qayta ishlangan va toʻldirilgan 3-nashr. — Toshkent: Oʻzbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi “Fan” nashriyoti, 2019. — 544 b.
13. Yoʻldoshev N.K., Zaxidov G.E. Menejment: darslik. — Toshkent: Oʻzbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2018. — 392 b.

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

2026. № 5 (3)

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz